

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 15ης Φεβρουαρίου 2007*

Στην υπόθεση C-292/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του Πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, υποβληθείσα από το Εφετείο Πατρών με απόφαση της 8ης Ιουνίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Ιουλίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

Ειρήνη Λεχουρίτου,

Βασίλειος Καρκούλιας,

Γεώργιος Παυλόπουλος,

Παναγιώτης Μπράτσικας,

Δημήτριος Σωτηρόπουλος,

Γεώργιος Δημόπουλος

κατά

Δημοσίου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen (εισηγητή), J. Ključka, R. Silva de Lapuerta και J. Makarczyk, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 28ης Σεπτεμβρίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- οι Ε. Λεχουρίτου, Β. Καρκούλιας, Γ. Παυλόπουλος, Π. Μπράτσικας, Δ. Σωτηρόπουλος και Γ. Δημόπουλος, εκπροσωπούμενοι από τους Ι. Σταμούλη, δικηγόρο, και J. Lau, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Wagner, επικουρούμενο από τον B. Heß, καθηγητή,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον G. Aiello, avvocato dello Stato,

- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster και τον M. de Grave,

- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Nowakowski,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τις M. Κοντού-Durande και A.-M. Rouchaud-Joët,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 8ης Νοεμβρίου 2006,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 20), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ 1989, L 285, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών).

- 2 Η αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των Ε. Λεχουρίτου, Β. Καρκούλια, Γ. Παυλόπουλου, Π. Μπράτσικα, Δ. Σωτηρόπουλου και Γ. Δημόπουλου, Ελλήνων υπηκόων, κατοίκων Ελλάδας, εναγόντων και ήδη εφεσειόντων στην κύρια δίκη, και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, με αντικείμενο την επιδίκαση αποζημιώσεως προς αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας και τη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης που υπέστησαν εκ των ενεργειών των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων, θύματα των οποίων υπήρξαν οι γονείς τους, όταν η Ελλάδα τελούσε υπό κατοχή κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το οποίο αποτελεί τον τιτλοφορούμενο «Πεδίο εφαρμογής» τίτλο Ι αυτής, ορίζει:

«Η παρούσα Σύμβαση εφαρμόζεται σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου. Δεν καλύπτει ιδίως φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις.

Εξαιρούνται από την εφαρμογή της:

- 1) η προσωπική κατάσταση και ικανότητα των φυσικών προσώπων, οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, οι κληρονομικές σχέσεις·

- 2) οι πτωχεύσεις, πτωχευτικοί συμβιβασμοί και άλλες ανάλογες διαδικασίες·

3) η κοινωνική ασφάλιση·

4) η διαίτησία.»

- 4 Οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας παρατίθενται στα άρθρα 2 έως 24 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, τα οποία αποτελούν τον τίτλο II αυτής.
- 5 Το άρθρο 2, το οποίο εμπίπτει στο τμήμα 1 του τιτλοφορούμενου «Γενικές διατάξεις» τίτλου II, εξαγγέλλει στο πρώτο εδάφιο τον κανόνα αρχής της Συμβάσεως των Βρυξελλών ως εξής:

«Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων της παρούσας Συμβάσεως, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.»

- 6 Το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το οποίο καταλέγεται στο ίδιο τμήμα 1, έχει ως εξής:

«Τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων άλλου κράτους μέλους μόνο σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται στα τμήματα 2 έως 6 του παρόντος τίτλου.»

- 7 Τα άρθρα 5 έως 18 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, τα οποία αποτελούν τα τμήματα 2 έως 6 του τίτλου II αυτής, καθιερώνουν τους κανόνες ειδικών δικαιοδοσιών, επιτακτικού ή αποκλειστικού χαρακτήρα.
- 8 Κατά το άρθρο 5, το οποίο καταλέγεται στο τιτλοφορούμενο «Ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας» τμήμα 2 του τίτλου II της Συμβάσεως των Βρυξελλών:

«Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος:

[...]

- 3) ως προς τις ενοχές αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός;
- 4) σε περιπτώσεις αγωγής αποζημιώσεως ή αποκαταστάσεως της προτέρας καταστάσεως που θεμελιώνονται σε αξιόποινη πράξη, ενώπιον του δικαστηρίου όπου ασκείται η ποινική δίωξη, κατά το μέτρο που σύμφωνα με το δίκαιό του το δικαστήριο αυτό μπορεί να επιληφθεί της πολιτικής αγωγής.

[...]»

Η υπόθεση της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 9 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία που διαβίβασε στο Δικαστήριο το αιτούν δικαστήριο, η υπόθεση της κύριας δίκης ανάγεται στη σφαγή αμάχων από στρατιώτες των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων, η οποία διαπράχθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 1943 και θύματα της οποίας υπήρξαν 676 κάτοικοι του Δήμου Καλαβρύτων.
- 10 Οι εφεσείοντες της κύριας δίκης άσκησαν, κατά τη διάρκεια του 1995, αγωγή ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Καλαβρύτων αιτούμενοι την εκ μέρους της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας καταβολή αποζημιώσεων προς αποκατάσταση των περιουσιακών ζημιών, καθώς και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και ψυχικής οδύνης που τους προξένησαν οι ενέργειες των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων.
- 11 Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Καλαβρύτων απέρριψε το 1998, με ερήμην, λόγω μη εμφανίσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, απόφασή του, την αγωγή με το αιτιολογικό ότι τα ελληνικά δικαστήρια στερούνται δικαιοδοσίας προς εκδίκασή της ως εκ του ότι το εναγόμενο αλλοδαπό Δημόσιο, ως κυρίαρχο κράτος, απολαμβάνει του προνομίου της ετεροδικίας σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, του ελληνικού κώδικα πολιτικής δικονομίας.
- 12 Τον Ιανουάριο του 1999, οι ενάγοντες άσκησαν έφεση κατά της εν λόγω απορριπτικής αποφάσεως ενώπιον του Εφετείου Πατρών, το οποίο, αφού έκρινε κατά τη διάρκεια του 2001 ότι η έφεση ήταν τύποις παραδεκτή, ανέστειλε τη διαδικασία μέχρις ότου το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο αποφανθεί, στα πλαίσια παράλληλης υποθέσεως, επί της ερμηνείας των κανόνων του διεθνούς δικαίου σε θέματα ετεροδικίας κυρίαρχου κράτους και επί του νομικού χαρακτηρισμού τους ως γενικώς παραδεδεγμένων από τη διεθνή κοινότητα κανόνων. Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο ειδικότερα για το ερώτημα, αφενός, αν συνιστά γενικώς παραδεδεγμένο κανόνα του διεθνούς δικαίου η διάταξη του άρθρου 11 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την ετεροδικία των κρατών —η οποία υπογράφηκε στη Βασιλεία στις 16 Μαΐου

1972 αλλά της οποίας η Ελληνική Δημοκρατία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος—δυνάμει της οποίας «[σ]υμβαλλόμενο κράτος δεν μπορεί να επικαλεστεί την ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλόμενου κράτους ετεροδικία οσάκις η δίκη άπτεται της αποκαταστάσεως σωματικής ή υλικής ζημίας, απόρροιας γεγονότος επελθόντος στο έδαφος του κράτους του forum, ο δε υπαίτιος της ζημίας ευρισκόταν εκεί κατά τον χρόνο επελεύσεως του γεγονότος αυτού». Αφετέρου, τέθηκε επίσης το ερώτημα αν η σχετική εξαίρεση από την ετεροδικία των συμβαλλομένων κρατών καταλαμβάνει, σύμφωνα με διεθνές έθιμο, αξιώσεις αποζημιώσεων για αδικήματα τελεσθέντα στα πλαίσια ένοπλης συρράξεως, αλλά πλήξαντα άτομα περιορισμένου κύκλου και συγκεκριμένου τόπου τα οποία δεν είχαν σχέση με τις ένοπλες συρράξεις και δεν μετείχαν στις πολεμικές επιχειρήσεις.

- 13 Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο έκρινε συναφώς το 2002, στην υπόθεση της οποίας είχε επιληφθεί τότε, ότι, «στο παρόν στάδιο εξελίξεως του διεθνούς δικαίου εξακολουθεί να υφίσταται γενικώς παραδεδεγμένος κανόνας του δικαίου αυτού, σύμφωνα με τον οποίο ένα κράτος δεν δύναται να εναχθεί παραδεκτώς ενώπιον δικαστηρίου άλλου κράτους για αποζημίωση από κάθε είδους αδικοπραξία η οποία έλαβε χώρα στο έδαφος του forum και στην οποία εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο ένοπλες δυνάμεις του εναγόμενου κράτους, είτε σε καιρό πολέμου είτε σε καιρό ειρήνης», με αποτέλεσμα στην περίπτωση αυτή το εναγόμενο κράτος να απολαύει ετεροδικίας.

- 14 Κατά το άρθρο 100, παράγραφος 4, του ελληνικού Συντάγματος, οι εκδιδόμενες από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο αποφάσεις είναι «αμετάκλητες». Εξάλλου, κατά το άρθρο 54, παράγραφος 1, του Κώδικα περί του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, απόφασή του εκδοθείσα επί του ζητήματος αν κανόνας του διεθνούς δικαίου πρέπει να θεωρηθεί ως γενικώς παραδεδεγμένος «ισχύει έναντι πάντων», με αποτέλεσμα η απόφαση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου επί αμφισβητήσεως ως προς τον

χαρακτηρισμό συγκεκριμένου κανόνα του διεθνούς δικαίου ως γενικώς παραδεγμένου και η διατυπωθείσα με την εν λόγω απόφαση σχετική κρίση να δεσμεύουν όχι μόνον το δικαστήριο που εξέδωσε την παραπεμπτική προς το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο απόφαση ή τους διαδίκους που υπέβαλαν την αντίστοιχη αίτηση, αλλά και κάθε δικαστήριο ή όργανο της Ελληνικής Δημοκρατίας, ενώπιον του οποίου τίθεται το αυτό νομικό ζήτημα.

- 15 Κατόπιν επικλήσεως εκ μέρους των εφεσειόντων της κύριας δίκης της Συμβάσεως των Βρυξελλών, ειδικότερα δε του άρθρου 5, σημεία 3 και 4, αυτής, διατάξεως η οποία, κατά την άποψή τους, κατέργησε το προνόμιο της ετεροδικίας των κρατών στις περιπτώσεις αδικοπραξιών τελεσθεισών στο έδαφος του κράτους του επιληφθέντος δικαστηρίου, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί, πάντως, επιφυλάξεις ως προς το αν η ασκηθείσα ενώπιόν του έφεση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Συμβάσεως, υπογραμμίζοντας συναφώς ότι το αν συντρέχει περίπτωση προνομίου ετεροδικίας υπέρ του εναγομένου και ήδη εφεσιβλήτου Δημοσίου και αν, συνακόλουθα, στερούνται δικαιοδοσίας τα ελληνικά δικαστήρια να εκδικάσουν διαφορά όπως αυτή της οποίας επελήφθη το αιτούν δικαστήριο εξαρτώνται από την απάντηση σε αμφοιβητούμενα νομικά ζητήματα.
- 16 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Εφετείο Πατρών ανέστειλε τη δίκη και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Υπάρχουν στο κατ' άρθρο 1 ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών οι αγωγές αποζημιώσεως που ασκούνται από φυσικά πρόσωπα κατά συμβαλλόμενου κράτους ως αστικώς υπευθύνου για πράξεις ή παραλείψεις των ενόπλων δυνάμεών του, εφόσον οι εν λόγω πράξεις και παραλείψεις επισυνέβησαν κατά τη διάρκεια στρατιωτικής κατοχής του κράτους κατοικίας των εναγόντων, κατόπιν επιθετικού πολέμου εκ μέρους του εναγομένου, και βρίσκονται σε κατάφωρη αντίθεση με το δίκαιο του πολέμου, δυνάμεν[ες] να θεωρηθούν και ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας;

- 2) Συμβιβάζεται με το σύστημα της Συμβάσεως των Βρυξελλών η εκ μέρους του εναγομένου κράτους προβολή της ενστάσεως ετεροδικίας, με αποτέλεσμα, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, να εξουδετερώνεται η εφαρμογή της Συμβάσεως καθ' εαυτήν και μάλιστα για πράξεις και παραλείψεις των ενόπλων δυνάμεων του εναγομένου που επισυνέβησαν πριν από την ισχύ της Συμβάσεως αυτής, ήτοι κατά τα έτη 1941-1944;»

Επί της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας

- 17 Με έγγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28 Νοεμβρίου 2006, οι ενάγοντες και νυν εφεσεύοντες της κύριας δίκης υπέβαλαν παρατηρήσεις επί των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα και κάλεσαν το Δικαστήριο να «αποφασίσει ότι η παρούσα υπόθεση είναι “εξαιρετικής σημασίας” και να την παραπέμψει στην ολομέλεια ή σε τμήμα μείζονος συνθέσεως, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Οργανισμού του Δικαστηρίου».
- 18 Συναφώς, προέχει η υπόμνηση ότι ούτε ο Οργανισμός του Δικαστηρίου ούτε ο Κανονισμός Διαδικασίας του προβλέπουν τη δυνατότητα των διαδίκων να καταθέτουν παρατηρήσεις επί των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα. Κατά τη νομολογία επίσης, η προς τούτο αίτηση είναι απορριπτήα (βλ., ιδίως, διάταξη της 4ης Φεβρουαρίου 2000, C-17/98, Emesa Sugar, Συλλογή 2000, σ. I-665, σκέψεις 2 και 19).
- 19 Πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 16, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, «[τούτο] συνέρχεται ως τμήμα μείζονος συνθέσεως όταν το ζητεί ως διάδικος ένα κράτος μέλος ή ένα όργανο των Κοινοτήτων».

- 20 Αφενός, από το γράμμα του άρθρου 16, τρίτο εδάφιο, προκύπτει ότι οι ιδιώτες δεν νομιμοποιούνται να υποβάλουν παρόμοια αίτηση και, αφετέρου, η αίτηση περί παραπομπής της υποθέσεως ενώπιον τμήματος μείζονος συνθέσεως δεν κατατέθηκε εν προκειμένω από κράτος μέλος ή από όργανο των Κοινοτήτων υπό την ιδιότητα του διαδίκου.
- 21 Επιπλέον, πέραν των απαριθμουμένων στο ίδιο άρθρο 16, τέταρτο εδάφιο, περιπτώσεων, εναπόκειται στο Δικαστήριο και μόνον, κατ' εφαρμογήν του πέμπτου εδαφίου της ίδιας διατάξεως, να αποφασίσει, μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, την παραπομπή υποθέσεως ενώπιον της ολομελείας οσάκις εκτιμά ότι η υπόθεση είναι εξαιρετικής σημασίας.
- 22 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφασίσει παρόμοια παραπομπή.
- 23 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η προπεριγραφείσα στη σκέψη 17 της παρούσας αποφάσεως αίτηση είναι απορριπτέα.
- 24 Επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση κατά την οποία η αξίωση των διαδίκων της κύριας δίκης θα έπρεπε να θεωρηθεί ως σκοπούσα στην επανάληψη της διαδικασίας.

- 25 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο δύναται, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν προτάσεως του γενικού εισαγγελέα ή ακόμη και κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Κανονισμού Διαδικασίας του, εφόσον κρίνει ότι δεν διαθέτει επαρκή στοιχεία ή ότι η υπόθεση πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-309/99, Wouters κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-1577, σκέψη 42· της 14ης Δεκεμβρίου 2004, C-309/02, Radlberger Getränkegesellschaft και S. Spitz, Συλλογή 2004, σ. I-11763, σκέψη 22, και της 29ης Ιουνίου 2006, C-308/04 P, SGL Carbon κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-5977, σκέψη 15).
- 26 Πάντως, το Δικαστήριο εκτιμά, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, ότι εν προκειμένω διαθέτει όλα εκείνα τα στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει απάντηση στα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματα, τα δε στοιχεία αυτά αποτέλεσαν αντικείμενο συζητήσεων ενώπιόν του.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 27 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως των Βρυξελλών έχει την έννοια ότι εμπίπτει στις κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως «αστικές υποθέσεις» αγωγή ασκηθείσα εκ μέρους φυσικών προσώπων εντός συμβαλλόμενου κράτους κατ' άλλου συμβαλλόμενου κράτους και σκοπούσα στην επιδίκαση αποζημιώσεως λόγω της ζημίας που υπέστησαν οι έλκοντες δικαιώματα εκ των θυμάτων από ενέργειες των ενόπλων δυνάμεων στο πλαίσιο πολεμικών επιχειρήσεων στο έδαφος του πρώτου κράτους.

- 28 Επιβάλλεται προκαταρκτικώς η διαπίστωση ότι, μολοντί, σύμφωνα με το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, αυτής, η Σύμβαση των Βρυξελλών θέτει την αρχή σύμφωνα με την οποία το πεδίο εφαρμογής της περιορίζεται στις «αστικές και εμπορικές υποθέσεις», δεν προσδιορίζει ούτε το περιεχόμενο ούτε την έκταση εφαρμογής της εν λόγω εννοίας.
- 29 Συναφώς, προέχει να υπομνησθεί ότι, προς διασφάλιση, κατά το μέτρο του δυνατού, της ισότητας και ομοιομορφίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση των Βρυξελλών για τα συμβαλλόμενα κράτη και για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, οι όροι της εν λόγω διατάξεως δεν πρέπει να ερμηνεύονται διά της απλής παραπομπής στο εσωτερικό δίκαιο του ενός ή του ετέρου των οικείων κρατών. Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια «αστικές και εμπορικές υποθέσεις» πρέπει να θεωρείται αυτοτελής, ερμηνευτέα σε συνάρτηση, αφενός, προς τους σκοπούς και το σύστημα της Συμβάσεως και, αφετέρου, προς τις γενικές αρχές που συνάγονται από το σύνολο των εθνικών εννόμων τάξεων (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 14ης Οκτωβρίου 1976, 29/76, LTU, Συλλογή τόμος 1976, σ. 577, σκέψεις 3 και 5· της 16ης Δεκεμβρίου 1980, 814/79, Rüffer, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 493, σκέψη 7· της 14ης Νοεμβρίου 2002, C-271/00, Baten, Συλλογή 2002, σ. I-10489, σκέψη 28· της 15ης Μαΐου 2003, C-266/01, Préservatrice foncière TIARD, Συλλογή 2003, σ. I-4867, σκέψη 20, και της 18ης Μαΐου 2006, C-343/04, ČEZ, Συλλογή 2006, σ. I-4557, σκέψη 22).
- 30 Κατά το Δικαστήριο, η ερμηνεία αυτή επάγεται τον αποκλεισμό ορισμένων αγωγών ή δικαστικών αποφάσεων από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών λόγω στοιχείων που χαρακτηρίζουν τη φύση των εννόμων σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων στη διαφορά διαδίκων ή του αντικειμένου αυτής (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις LTU, σκέψη 4· Rüffer, σκέψη 14· Baten, σκέψη 29· Préservatrice foncière TIARD, σκέψη 21· ČEZ, σκέψη 22, και την απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2002, C-167/00, Henkel, Συλλογή 2002, σ. I-8111, σκέψη 29).

- 31 Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι, καιτοι ορισμένες διαφορές μεταξύ δημόσιας αρχής και προσώπου ιδιωτικού δικαίου εμπίπτουν ενδεχομένως στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, τούτο δεν ισχύει οσάκις η δημόσια αρχή ενεργεί κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις LTU, σκέψη 4· Rüffer, σκέψη 8· Henkel, σκέψη 26· Baten, σκέψη 30· Préservatrice foncière TIARD, σκέψη 22, και την απόφαση της 21ης Απριλίου 1993, C-172/91, Sonntag, Συλλογή 1993, σ. I-1963, σκέψη 20).
- 32 Το Δικαστήριο έχει κρίνει, κατ' εφαρμογή της ανωτέρω αρχής, ότι εθνικός ή διεθνής οργανισμός δημόσιου δικαίου, επιδιώκων την είσπραξη τελών οφειλομένων από πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου λόγω της χρήσεως των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών του οργανισμού, ενεργεί κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας ειδικότερα οσάκις η σχετική χρήση είναι υποχρεωτική και αποκλειστική, ο δε συντελεστής των τελών, ο τρόπος υπολογισμού τους και οι διαδικασίες εισπράξεως καθορίζονται μονομερώς έναντι των χρηστών (προπαρατεθείσα απόφαση LTU, σκέψη 4).
- 33 Ομοίως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι στην κατά το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως των Βρυξελλών έννοια των «αστικών και εμπορικών υποθέσεων» δεν περιλαμβάνεται διαφορά μεταξύ του Δημοσίου ως διαχειριστή δημόσιων πλωτών οδών και του κατά νόμον υπευθύνου προς είσπραξη των συνδεομένων με την ανέκλυση ναυαγίου δαπανών, ανέκλυση στην οποία προέβη ο εν λόγω διαχειριστής ή την οποία ανέθεσε σε τρίτον, σε εκτέλεση διεθνούς υποχρεώσεώς του, κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας (προπαρατεθείσα απόφαση Rüffer, σκέψεις 9 και 16).

- 34 Πράγματι, παρόμοιας φύσεως αμφισβητήσεις συνιστούν εκδήλωση προνομίων δημόσιας εξουσίας εκ μέρους του ενός των διαδίκων λόγω της εκ μέρους του ασκήσεως υπέρμετρων εξουσιών έναντι των εφαρμοζομένων στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών κανόνων του κοινού δικαίου (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Sonntag, σκέψη 22· Henkel, σκέψη 30· Préservatrice foncière TIARD, σκέψη 30, και απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2004, C-265/02, Frahuil, Συλλογή 2004, σ. I-1543, σκέψη 21).
- 35 Παρόμοια εκτίμηση επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο όταν πρόκειται για διαφορά όπως αυτή της κύριας δίκης.
- 36 Πράγματι, η αγωγή αποζημιώσεως που άσκησαν οι νυν εφεσείοντες της κύριας δίκης κατά της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας είναι απόρροια των επιχειρήσεων που διεξήγαγαν ένοπλες δυνάμεις κατά τη διάρκεια του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου.
- 37 Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 54 έως 56 των προτάσεών του, ουδεμία υφίσταται αμφιβολία ότι επιχειρήσεις διεξαγόμενες από ένοπλες δυνάμεις συνιστούν μία εκ των χαρακτηριστικών εκφράσεων της κρατικής κυριαρχίας, ιδίως όταν αποφασίζονται μονομερώς και υποχρεωτικώς εκ μέρους των αρμόδιων δημόσιων αρχών και εμφανίζονται ως αρρήκτως συνδεδεμένες με την εξωτερική και αμυντική πολιτική των κρατών.

- 38 Εξ αυτού έπεται ότι πράξεις όπως αυτές στις οποίες οφείλεται η προβαλλόμενη από τους εφεσείοντες της κύριας δίκης ζημία και, συνακόλουθα, η αγωγή αποζημίωσης που άσκησαν οι τελευταίοι ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων πρέπει να θεωρούνται ως αποτέλεσμα εκδηλώσεως δημόσιας εξουσίας εκ μέρους του οικείου κράτους κατά τον χρόνο διαπράξεώς τους.
- 39 Υπό το φως της παρατεθείσας στη σκέψη 30 της παρούσας αποφάσεως νομολογίας, ένδικη αξίωση όπως η προβληθείσα ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου δεν εμπίπτει κατά συνέπεια στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, αυτής.
- 40 Μια τέτοια ερμηνεία δεν μπορεί να τεθεί εν αμφιβόλω από την αναπτυχθείσα ειδικότερα εκ μέρους των εφεσειόντων της κύριας δίκης επιχειρηματολογία, σύμφωνα με την οποία, αφενός, η αγωγή που αυτοί άσκησαν ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων κατά της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ερμηνεύεται ως αναγνωριστική αγωγή της αστικής ευθύνης του εν λόγω κράτους μέλους, η οποία καλύπτεται άλλωστε από το άρθρο 5, σημεία 3 και 4, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, αφετέρου δε, οι τελεσθείσες *jure imperii* πράξεις δεν περιλαμβάνουν τις έκνομες ενέργειες ή αδικοπραξίες.
- 41 Κατ' αρχάς, το Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι ο ενάγων ενεργεί βάσει αξιώσεως πηγάζουσας από πράξη δημόσιας εξουσίας αρκεί για να θεωρηθεί ότι η αγωγή του αποκλείεται, ανεξάρτητα από τη φύση της διαδικασίας που του παρέχει προς τούτο το εθνικό δίκαιο, από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Ruffer, σκέψεις 13 και 15). Στερείται επομένως οποιασδήποτε σημασίας το γεγονός ότι η ασκηθείσα ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου έφεση περιβάλλεται τον μανδύα αστικής υποθέσεως, υπό την έννοια ότι σκοπεύει στην επιδίκαση αποζημίωσης λόγω της υλικής ζημίας και στη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης που υπέστησαν οι ενάγοντες και νυν εφεσείοντες της κύριας δίκης.

- 42 Ακολούθως, η παραπομπή στους περί διεθνούς δικαιοδοσίας κανόνες που προβλέπονται ειδικότερα στο άρθρο 5, σημεία 3 και 4, της Συμβάσεως των Βρυξελλών δεν ασκεί επιρροή, δοθέντος ότι το ερώτημα αν τυγχάνει αυτή εφαρμογής στη διαφορά της κύριας δίκης συνιστά λογικώς προτασσόμενο ζήτημα το οποίο, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως όπως εν προκειμένω, απαλλάσσει το επιληφθέν δικαστήριο από οποιαδήποτε ερμηνεία των προβλεπομένων από την εν λόγω σύμβαση ουσιαστικών κανόνων.
- 43 Τέλος, το ζήτημα του νόμιμου ή μη χαρακτήρα των πράξεων δημόσιας εξουσίας, οι οποίες συνιστούν το θεμέλιο της αγωγής και νυν εφέσεως της κύριας δίκης, αφορούν τη φύση των εν λόγω πράξεων και όχι το καθ' ύλην πεδίο στο οποίο αυτές εμπίπτουν. Αφ' ής στιγμής το συγκεκριμένο καθ' ύλην πεδίο πρέπει να θεωρηθεί ως μη εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, ο παράνομος χαρακτήρας παρόμοιων πράξεων δεν δικαιολογεί διαφορετική ερμηνεία.
- 44 Επιπλέον, η υποστηριζόμενη συναφώς από τους εφεσείοντες της κύριας δίκης θέση θα ήταν ικανή, αν γινόταν δεκτή, να θέσει προκαταρκτικά ζητήματα ουσίας πριν καν καταστεί εφικτό να προσδιοριστεί με βεβαιότητα το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Παρόμοιες δυσχέρειες θα ήσαν ασφαλώς ασυμβίβαστες με την οικονομία και τον σκοπό της Συμβάσεως, η οποία —όπως προκύπτει από το προοίμιό της καθώς και από την έκθεση Jenard σχετικά με τη Σύμβαση των Βρυξελλών (ΕΕ 1986, C 298, σ. 29)— εδράζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη που επιδεικνύουν τα συμβαλλόμενα κράτη έναντι των νομικών συστημάτων τους και των δικαιοδοτικών οργάνων τους και σκοπεί στην κατοχύρωση της ασφαλείας δικαίου, προβλέποντας ενιαίους κανόνες σε θέματα συγκρούσεως δικαιοδοσιών στον τομέα του αστικού και εμπορικού δικαίου, καθώς και στην απλούστευση των διατυπώσεων προς ταχεία αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων που εκδίδουν τα συμβαλλόμενα κράτη.
- 45 Εξάλλου, στον ίδιο τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, ο κανονισμός (ΕΚ) 805/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις (ΕΕ L 143, σ. 15), ο οποίος προβλέπει επίσης στο άρθρο 2, παράγραφος 1, αυτού ότι τυγχάνει εφαρμογής «σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», διευκρινίζει, στην ίδια διάταξη, ότι «δεν καλύπτει [...] την ευθύνη του

κράτους για πράξεις και παραλείψεις κατά την άσκηση της [δημόσιας] εξουσίας (“acta iure imperii”), χωρίς να διακρίνει συναφώς ανάλογα με τη νομική φύση ή όχι των εν λόγω πράξεων ή παραλείψεων. Το ίδιο ισχύει με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1896/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής (ΕΕ L 399, σ. 1).

- 46 Υπό το φως του συνόλου των προηγηθεισών σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως των Βρυξελλών έχει την έννοια ότι δεν εμπίπτει στην κατά την ανωτέρω διάταξη έννοια των «αστικών υποθέσεων» αγωγή ασκούμενη από φυσικά πρόσωπα εντός συμβαλλόμενου κράτους κατ’ άλλου συμβαλλόμενου κράτους και σκοπούσα στην αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν οι έλκοντες δικαιώματα εκ των θυμάτων των ενεργειών ενόπλων δυνάμεων στο πλαίσιο πολεμικών επιχειρήσεων επί του εδάφους του πρώτου κράτους.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 47 Κατόπιν της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 48 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ’ αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πέραν αυτών των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας και με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, έχει την έννοια ότι δεν εμπίπτει στην κατά την ανωτέρω διάταξη έννοια των «αστικών υποθέσεων» αγωγή ασκούμενη από φυσικά πρόσωπα εντός συμβαλλόμενου κράτους κατ' άλλου συμβαλλόμενου κράτους και σκοπούσα στην αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν οι έλκοντες δικαιώματα εκ των θυμάτων των ενεργειών ενόπλων δυνάμεων στο πλαίσιο πολεμικών επιχειρήσεων επί του εδάφους του πρώτου κράτους.

(υπογραφές)